

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2018

Emilia Laine

KATSOMUSKASVATUSOPAS HALISTEN PÄIVÄHOITOYKSIKÖLLE

Emilia Laine

KATSOMUSKASVATUSOPAS HALISTEN PÄIVÄHOITOYKSIKÖLLE

Opinnäytetyöni aihe syntyi ollessani kymmenen viikkoa kestäneessä lastentarhanopettajan pätevyyteen suuntaavassa työharjoittelussa monikulttuurisessa päiväkodissa. Erilaiset kulttuurit ja katsomukset olivat päiväkodissa läsnä, mutta havaintojeni perusteella tämä monikulttuurisuus ja eri katsomusten maailma eivät olleet paljoakaan nähtävillä opetusorientaatioiden sisällöissä, vaan lähinnä arjen perustoiminnoissa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmien päivitykset olivat astumassa voimaan ja tulikin pohdittavaksi, miten saada kasvatusta ohjaavissa asiakirjoissakin korostettu katsomuskasvatus esiin myös kyseisessä päiväkodissa.

Tämän kehittämishankkeen toimintaympäristö oli Halisten päivähoitoyksikkö. Halisten päivähoitoyksikkö on Turun kaupungin sosiaalitoimen hallinnoima päiväkotitoiminta, joka tarjoaa varhaiskasvatusta ja esiopetusta. Kehittämishanke eteni suunnitellusti ja siinä käytettiin erilaisia kehittämismenetelmiä. Halisten päivähoitoyksikön kasvatushenkilökunnalta selvitettiin kyselyn sekä asiantuntijan kanssa käydyn dialogin avulla oppaaseen toivottua sisältöä.

Kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää ja tukea katsomuskasvatusta Halisten päivähoitoyksikössä. Kehittämishankkeessa tehtävänäni oli tuottaa katsomuskasvatusopas työvälineeksi Halisten päivähoitoyksikön kasvatushenkilökunnalle. Kokosin kansioon tietoa pääuskonnoista ja uskonnottomuudesta sekä eri tasoisia ja kestoiltaan eri pituisia toiminnallisia menetelmiä.

Opinnäytetyöni teoriaosuudessa tarkastellaan varhaiskasvatusta ja katsomuskasvatuksen paikkaa siinä. Yleisen teorian lisäksi käsitellään Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä katsomuskasvatusta sen sisällä. Teoriaosuudessa tarkastellaan myös miten katsomuskasvatus tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Teoriaosuuden jälkeen kuvataan kehittämishanketta, sen etenemistä, kehittämismenetelmiä sekä toteutusta.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, katsomuskasvatus, menetelmäopas, kehittämistyö

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social services | Child care, youth and family work

2018 | 35 pages, 2 pages in appendices

Emilia Laine

BELIEFS EDUCATION GUIDE FOR DAY CARE UNIT HALINEN

The topic of my thesis sprang up while I was doing an internship, which would give me a competence to be a kindergarten teacher for ten weeks in a multicultural kindergarten. Different cultures, beliefs and religions were present in the kindergarten, but I noticed that multiculturalism and the world of different beliefs and religions didn't attend that much in the class than those did in the daily activities. Updates of the local early childhood education plans were about to come into effect and it was time to consider how to bring up the beliefs education, which is emphasized in the documents that concern early childhood education in the kindergarten.

The working environment of this project was day care unit Halinen. Day care unit Halinen is administered by the city of Turku. Day care unit Halinen serves day care and preschool for children. The development project proceeded as planned and I used different kinds of developing methods during the project. With a survey directed to educator personnel and dialogue with an expert I found out the desirable contents for the guide.

The purpose of this project was to develop and support the beliefs education in day care unit Halinen. The goal of this development project was to produce a guide for the employees. I assembled information of the main religions and irreligiousness in to the guide along different kinds of methods.

In the theoretical part of this thesis, I reflect the early childhood education and the position of beliefs education in it. Also in the theory part I consider the early childhood education plan of the city of Turku within the beliefs education. In the theory part I also consider how beliefs education supports children's growth and development. After the theory part I describe the process, methods that were used and the execution of this development project.

KEYWORDS:

Early childhood education, beliefs education, method guide, development work

SISÄLTÖ

TERMIT JA LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	7
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Tavoitteet ja kehittämistehtävä	9
2.2 Toimintaympäristö ja asiakasryhmä	10
2.3 Varhaiskasvatus Turussa	11
2.4 Katsomuskasvatus Turussa	13
3 VARHAISKASVATUS	14
3.1 Varhaiskasvatuksen määrittelyä	14
3.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	15
4 KATSOMUSKASVATUS	18
4.1 Mitä on katsomuskasvatus	18
4.2 Katsomuskasvatus lapsen kasvua ja kehitystä tukemassa	19
4.3 Katsomuskasvatuksen toteuttaminen päivähoitossa	21
5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN	23
5.1 Kehittämistyö	23
5.2 Kehittämistyön menetelmät	23
5.3 Kyselystä ja dialogista koottua	24
5.4 Kehittämistyön eteneminen ja aikataulu	26
5.5 Katsomuskasvatusoppaan esittely	29
6 POHDINTA JA LOPPUPÄÄTELMÄT	31
6.1 Tuotoksen arviointi	31
6.2 Kehittämistyöskentelyn arviointi	32
6.3 Ammatillisen kasvun arviointi	33
LÄHTEET	34

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje kyselyyn.
Liite 2. Kysely.

KUVAT

Kuva 1. Katsomuskasvatusoppaan sisällysluettelo. 30

KUVIOT

Kuvio 1. Kehittämishankkeen prosessi. 28

TAULUKOT

Taulukko 1. Halisten päivähoitoyksikön henkilökuntamäärä ja -rakenne vuonna 2018.
(Bergman Anne, tiedonanto sähköpostilla 5.4.2018). 10

Taulukko 2. Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavat asiakirjat. (mukaillen Alaranta
2017, 165-166; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8-11). 17

TERMIT JA LYHENTEET

Asiantuntija	Tässä kehittämistyössä Halisten päivähoitoyksikössä työskentelevä sosionomikoulutuksen omaava lastentarhanopettaja, joka toimii yksikön toisena vasuvastaavana.
Katsomuskasvatus	Vakaumuksetonta tutustumista eri uskontoihin ja katsomuksiin.
Uskonto sensitiivisyys	Kyky kohdata hienotunteisesti uskonnollisuus toisissa ihmisissä.
Vasu	Varhaiskasvatussuunnitelma.
Vasuvastaava	Tehtävään valittu lastentarhanopettaja, joka yhteistyössä yksikön johtajan ja muiden työntekijöiden kanssa huolehtii vasutyöskentelystä mm. yksikön vasun suunnittelusta.
YK	Yhdistyneet kansakunnat on maailmanlaajuinen yhteistyöjärjestö, jonka päämäärä on edistää kansainvälistä rauhaa, turvallisuutta, oikeudenmukaisuutta sekä ihmisoikeuksia.

1 JOHDANTO

Katsomuskasvatus on noussut viime vuosina enemmän esiin niin valtakunnallisessa – kuin paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Päivitetyt paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat on otettu käyttöön 1.8.2017 mennessä. Päivitysten mukaan painopisteinä uudistetussa varhaiskasvatussuunnitelmassa on mm. kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus sekä osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 23) todetaan, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on lasten kulttuurisen osaamisen sekä vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen edistäminen. Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (2017, 32) mukaan katsomuskasvatus on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kokonaisuutta. Katsomuskasvatuksella vahvistetaan uskontodialogia, jolla pyritään siihen, että oman uskonnon lisäksi ymmärtää myös erilaisten uskontojen ymmärrystä ja kunnioittamista. (Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 32.) Varhaiskasvatussuunnitelmien päivityksen myötä kehittämistyöni aihe on erittäin ajankohtainen.

Kehittämistyöni on tutkimuksellisella otteella tehty toiminnallinen opinnäytetyö. Kehittämishankkeen tavoitteena oli koota opas katsomuskasvatuksesta työvälineeksi Halisten päivähoitoyksikön kasvatushenkilökunnalle. Katsomuskasvatusoppaan tarkoitus on kehittää ja tukea katsomuskasvatusta monikulttuurisessa Halisten päivähoitoyksikössä. Kokosin kansioon tietoa pääuskunnoista ja uskonnottomuudesta sekä eri tasoisia ja kestoisia toiminnallisia menetelmiä, jotka soveltuvat käytettäväksi, joko omassa lapsiryhmässä tai projektina yhdessä kaikkien päivähoitoyksikön lasten kanssa.

Kehittämistyöni aihe muodostui ollessani kymmenen viikkoa kestäneessä lastentarhanopettajan pätevyyteen suuntaavassa työharjoittelussa Halisten päivähoitoyksikössä. Päivähoitoyksiköllä on monikulttuurinen ja erilaisiin uskontoryhmiin kuuluva asiakaskunta sekä työyhteisö, mutta havaintojeni perusteella tämä monikulttuurisuus ja eri katsomusten maailma ei ollut paljoakaan nähtävillä opetusorientaatioiden sisällössä.

Kehittämistyöni teoriaosuudessa tarkastellaan varhaiskasvatusta ja katsomuskasvatuksen paikkaa siinä. Yleisen teorian lisäksi käsitellään Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa ja katsomuskasvatusta sen sisällä. Teoriaosuudessa tarkastellaan mikä merkitys katsomuskasvatuksella on lapselle omaa identiteettiä rakentaessa ja yleisesti kansalaistaitoja opeteltaessa.

Tämä raportti sisältää kaksi osuutta. Raportti sisältää alkuun kehittämistyöni lähtökohdat, jossa avaan kehittämistyökseeni muodostuneen tehtävän sekä toimintaympäristön ja asiakasryhmän, joka toimii kehittämistyöni tilaajana. Alkuosuuden jälkeen seuraa teoriaosuus, jossa kuvataan ja avataan yleisesti varhaiskasvatusta ja kasvatuskatso- musta varhaiskasvatuksen sisällä. Koska työni tilaajana on Turun sosiaalitoimen hallin- noima Halisten päivähoitoyksikkö, tarkastellaan raportissa myös Turun varhaiskasva- tusta ja katsomuskasvatusta. Teoriaosuuden jälkeen kuvataan kehittämishanketta, sen etenemistä, kehittämismenetelmiä sekä toteutusta. Lopuksi raportissa on pohdinta- osuus, jossa arvioin kehittämishankkeen ja siitä syntyneen tuotoksen onnistumista. Lisäksi raportin lopussa on liitteenä kehittämishankkeessa käytetty kyselylomake saa- tekirjeineen. Toinen osuus opinnäytetyöstä on kehittämishankkeen toiminnallinen tuo- tos – katsomuskasvatusopas Halisten päivähoitoyksikölle.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tavoitteet ja kehittämistehtävä

Opinnäytetyöni aihe muodostui alun perin maaliskuussa 2017, ollessani Halisten päivähoitoyksikössä työharjoittelussa. Keskustelin tuolloin opinnäytetyöni mahdollisista aiheista päivähoitoyksikön henkilökunnan kanssa, joka koki haasteelliseksi monikulttuurisuuden Halisten päivähoitoyksikössä. Henkilökunta koki tarpeelliseksi saada tukea ja työvälineitä monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen, lasten kanssa järjestettävään toimintaan sekä vanhempien osallistamiseen kenenkään kulttuuriperimää tai uskontoa loukkaamatta. Ideoin opinnäytetyöni aihetta päiväkodin johtajan sekä lastentarhanopettajan kanssa, joka toimii myös toisena vasuvastaavana Halisten päivähoitoyksikössä. Itse koin vanhempien osallistamisen liian haastavana ja laajana aiheena, koska monet vanhemmista puhuvat välttävästi suomea, mikäli ollenkaan. Yhteisen kielen puuttumisen haastavuuden päivähoitoyksikön henkilökunta oli jo aiemmin todennut tehtyään erilaisia kyselyjä ja haastatteluja vanhemmille. Monikulttuurisuus on kuitenkin päivähoitoyksikössä tärkeä ja näkyvä alue, koska päivähoitoyksikön asiakaskunta on juuriltaan suureksi osaksi jotakin muuta, kuin perisuomalaista. Aiheen ajankohtaisuuden lisäksi koin monikulttuurisuuden varhaiskasvatusympäristössä itseäni kiinnostavana aiheena.

Kehittämistyöni tavoitteeksi muodostui Halisten päivähoitoyksikön katsomuskasvatuksen tukeminen ja kehittäminen. Katsomuskasvatus on osa varhaiskasvatusta, jonka tehtävänä on edistää lasten kulttuurista osaamista. Tavoitteenani oli tuoda oppaan muodossa helppokäyttöisiä menetelmiä henkilökunnan käyttöön ja saada oppaan avulla henkilökunta motivoitumaan katsomuskasvatukseen. On ensiarvoisen tärkeää, että päiväkodin kasvatushenkilöstölle tarjotaan välineitä uskontosensitiiviseen kasvatusteen kehittämiseen. Jotta kasvatushenkilöstö voi kehittää uskontosensitiivisyyttään, tarvitsevat he tietoa uskonnoista sekä muista katsomuksista. (Ubani ym. 2010, 133.)

Kehittämistehtävänäni oli luoda katsomuskasvatusopas Halisten päivähoitoyksikön henkilökunnan työvälineeksi. Tarkoituksenani oli tuottaa henkilökunnan käyttöön räätälöity opas katsomuskasvatuksesta, joka on selkeä ja yksinkertainen, mutta sisältää tarkempia ohjeita ja menetelmiä työvälineeksi arkeen. Oppaassa käsiteltävät aiheet olen rajannut pääuskontoihin sekä uskonnottomuuteen. Opas sisältää perustietoa pääuskonnoista ja uskonnottomuudesta sekä menetelmiä, joiden avulla henkilökunnan on

helppo vakaumuksettomasti tutustuttaa lapsia eri uskontoihin ja kulttuureihin. Katso-
muskasvatusopasta suunnitellessani lähtökohtana oli oppaan selkeys ja helppokäyttöi-
syys, jotta se tulisi työvälteenä varmemmin työyhteisön käyttöön.

2.2 Toimintaympäristö ja asiakasryhmä

Kehittämistyöni toimintaympäristö on Halisten päivähoitoyksikkö, joka on Turun kau-
pungin sosiaalitoimen hallinnoima päiväkotia. Turun kaupungilla on noin 50 suomenkie-
listä kunnallista päiväkotia. (Turku 2018a). Halisten päivähoitoyksikkö tarjoaa päiväko-
titoimintaa, esiopetusta ja näiden sisällä yksilöllistä tukea ja ohjausta tarvitseville lapsil-
le. Halisten päivähoitoyksikössä on yhteensä 9 lapsiryhmää, joissa on 1-6-vuotiaita
lapsia. Halisten päivähoitoyksikössä on perinteisten lapsiryhmien lisäksi integroitu
pienryhmä. Halisten päivähoitoyksikössä työskentelee päiväkodin johtaja, lastentar-
hanopettajia, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, lastenhoitajia, avustajia sekä laitoshuoltajia.
Halisten päivähoitoyksikössä on sekä työntekijöitä, että asiakkaita, jotka ovat
eri uskontokunnista ja kulttuureista. Halisten päivähoitoyksikkö on avattu vuonna 1991
ja rakennus on rakennettu varta vasten päiväkodiksi. Päiväkotia sijaitsee monipuolisessa
ympäristössä, lähellä on alakoulu, metsää, asfalttipihoja ja Aurajoki.

Taulukko 1. Halisten päivähoitoyksikön henkilökuntamäärä ja -rakenne vuonna 2018.
(Bergman Anne, tiedonanto sähköpostilla 5.4.2018).

Päiväkodin johtaja	1
Lastentarhanopettaja	9
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja	1
Lastenhoitaja	13
Avustaja	3
Laitoshuoltaja	2,5

Päivähoitoyksikkö sijaitsee Halisten kaupunginosassa, jossa asuu paljon lapsiperheitä sekä maahanmuuttajaperheitä. Halinen on Turussa sijaitseva kaupunginosa. Turussa on vuonna 2016 ollut 187 604 asukasta, joista Halisten kaupunginosassa 3 571 asukasta. (Turun kaupungin tilastollinen vuosikirja 2017, 21-22). Vuonna 2010 Halisissa on ollut 3 498 asukasta, joista 11.7% alle kouluikäisiä (0-6 –vuotiaita). Äidinkielenään muuta, kuin suomen tai ruotsin kieltä puhuvia oli vuonna 2010 Halisissa 27,1 % Halisten alueen asukkaista. (Turun alueprofiili 2011, 21-23.)

Halisten päivähoitoyksikkö on hengeltään Reggio Emilia –pedagoginen päiväkotikoti. Reggio Emilia –pedagogiikka perustuu Pohjois-Italialaisen Loris Malaguzzin kehittämään kasvatukseen. Filosofian perustana on yhteisön arvot, joita ovat muun muassa moninaisuuden kunnioitus, demokratia sekä osallisuus, oppiminen, leikki, ilo ja tunteet – kaikki elämän sadat kielet. Reggio Emilian näkemyksen mukaan lapsi on luonnostaan utelias ja siksi aikuisen tulisi suhtautua lapsen kysymyksiin kunnioittaen niitä ja ottamalla kysymykset vakavasti. Lapsella on oikeus olla ja kasvaa kulttuurisesti rikkaassa ympäristössä. (Liimola & Voutilainen 1993, 34-35.)

Kymmenen viikkoa kestävä työharjoitteluni Halisten päivähoitoyksikössä edesauttoi sitä, että pääsin kunnolla tutustumaan päivähoitoyksikön ympäristöön, toimintaan, henkilökuntaan sekä asiakasryhmään. Minulla oli mahdollisuus havainnoida minkälaisia menetelmiä ja oppaita työyhteisöllä on käytössä ja tätä kautta alkaa suunnittelemaan omaa kehittämistyötäni.

2.3 Varhaiskasvatus Turussa

Ensimmäinen turkulainen lastentarha perustettiin vuonna 1868, joten lastentarha- ja päiväkotipalvelut ovat muovautuneet nykyiseen muotoonsa yli 150 vuoden ajan. Turussa 1990-luvun jälkeen varhaiskasvatustalvuluista onkin tullut tärkeä osa koulutusjärjestelmää ja nykyperhe-elämää. Tähän ovat vaikuttaneet sekä lisääntynyt yhteistyö koulujen ja vanhempien kanssa, että teknologian tuominen mukaan opetus- ja viestintävälineeksi ja hallinnon avuksi. (Alaranta 2017, 12-13.)

Turun kaupungilla on tällä hetkellä noin 50 päivähoitoyksikköä. Päivähoitoyksiköt koostuvat monesta eri päiväkodista ja saattavat sisältää myös esimerkiksi leikkikoulutoimintaa. Turun kaupunki tarjoaa varhaiskasvatuksen piirissä olevalle noin 9500 lapselle sekä osa- ja kokopäiväistä, että ilta- ja ympärivuorokautista päiväkotitoimintaa sekä

esiopetusta. Näiden lisäksi tarjolla on myös kunnallista perhepäivähoitoa sekä täydentävää päivähoitoa eri päiväkotien ja koulujen yhteydessä. Toimintaa onkin siis yli 90 toimipisteessä. Turussa on kunnallisten palveluiden lisäksi myös monia yksityisiä päivähoitopaikkoja. (Turku 2018b.) Turun kaupungin varhaiskasvatustalvet kuuluvat sivistystoimialan alaisuuteen. Sivistystoimialaa johtaa sille nimetty toimialajohtaja, mutta varhaiskasvatus on kokonaisuudessaan palvelualue, jolle on erikseen nimitetty palvelualuejohtaja. (Varhaiskasvatuksen laatukäsikirja 2015, 4.)

Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman pohjana toimii Opetushallituksen laatima Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat on päivitetty vuonna 2017 ja ne tuli ottaa käyttöön 1.8.2017 mennessä. Turun kaupungin omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa noudatetaan valtakunnallisten perusteiden rakennetta ja vasu on tarkoituksenmukaisesti päivitetty niin, että sitä voidaan käyttää käytännön työkaluna päivähoitossa, eikä siihen ole enää kirjattu erikseen perusteissa olevia asioita. Kunnallisen tason varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi jokainen yksikkö voi halutessaan laatia omalle yksikölleen erikseen varhaiskasvatussuunnitelman. Koska paikallinen vasu on sisällöltään melko yksityiskohtainen jää yksikön omaan vasuun pohdittavaksi ja lisättäväksi vain lähinnä joitain tarkennuksia joihinkin yksikön toimintamalleihin ja kuvaamista yksikön yhteistyöstä eri tahojen kanssa, kuten kasvatusasiaintoimisto ja kaupungin vapaa-aikatoimiala. (Varhaiskasvatuksen laatukäsikirja 2015, 13.) Turun kaupungin laatima varhaiskasvatussuunnitelma koskee koko kaupunkia, joten yksiköiden ei tarvitse laatia erikseen yksikkökohtaisia suunnitelmia. Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (2017, 6-7) mukaan tämä koskee kuitenkin lähinnä kunnallisia palveluntuottajia, koska jotkin yksityiset palveluntuottajat voivat toimia mahdollisesti kansallisten yritysten alla ja nämä saattavat vaatia yksityisiltä palveluntuottajilta yksiköiden omien suunnitelmien laatimista. Kasvatus- ja opetuslautakunnan suomenkielinen varhaiskasvatus- ja perusopetusjaosto hyväksyy paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. (Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 6-7).

2.4 Katsomuskasvatus Turussa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 23) mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on muun muassa edistää lasten kulttuurista osaamista. 2017 tehtyjen päivitysten mukaan uudistetussa varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan kulttuurien moninaisuutta, kielitietoisuutta, osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (2017, 32) mukaan, katsomuskasvatus onkin tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Turku on monikulttuurinen kaupunki, jossa puhutaan äidinkielenä yli sataa eri kieltä. Turussa asuu kansalaisia yli 130 eri maasta, joista osa kuuluu suurten uskontokuntien edustajiin. Turun kaupunki edistää ja tukee kulttuurista monimuotoisuutta, yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä muun muassa toimimalla yhteistyössä erilaisten yhdistysten kanssa ja laajan verkostotoiminnan avulla. (Turku 2018c.) Monikulttuurinen kaupunki tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden tutustua yhdessä lasten kanssa kulttuuriseen monimuotoisuuteen, koska kaupungissa on monia historiallisia kohteita ja monipuolista kulttuuritoimintaa. Oppimisympäristönä monikulttuurinen Turku antaa hyvät edellytykset kehittää lasten kulttuurista osaamista, joka tapahtuu luontevasti erilaisissa arjen toiminnoissa. (Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 23-32.)

3 VARHAISKASVATUS

3.1 Varhaiskasvatuksen määrittelyä

Varhaiskasvatuspalvelut vastaavat varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Kunnat, yksityiset palveluntuottajat, seurakunnat ja eri järjestöt tuottavat varhaiskasvatuspalveluja. Keskeisimpiä näistä palveluista ovat päiväkodit, perhepäivähoito ja avoin toiminta. Varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestämää, valvomaa ja tukemaa. Varhaiskasvatuksen kokonaisuus koostuu lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.) Päiväkotien ja koulujen kasvatusyhteisöllä on kotien ohella vastuu lapsen hyvinvoinnin rakentamisesta, johon merkittävästi kuuluu kasvun, kehityksen ja oppimisen kentät. (Ubani ym. 2010, 188). Päiväkodin antaman varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tukea kodin omaa kasvatusta, johon Suomessa jokaisella alle kouluikäisellä on oikeus osallistua. Lasten huoltajat saavat itse päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8-14.)

Varhaiskasvatuksen määritelmä kansainvälisesti on tavoitteellinen ryhmämuotoinen kasvatus- ja opetustoiminta, josta vastaa siihen koulutettu henkilöstö. Varhaiskasvatuspäivä lapselle on todella monipuolinen. Vaihtelevasti päivästä riippuen se sisältää ulkoilua, liikuntaa, musiikkia, draamaa, leikkiä sekä vapaata toimintaa. Näiden lisäksi päivä sisältää perushoidon tilanteet, ruokailut, erilaisia aktiviteetteja, vuorovaikutusta toisten lasten ja aikuisten kanssa, suunnitelmallista ja monipuolista pedagogista toimintaa unohtamatta. (Heinonen ym. 2016, 25.) Kasvatustiede on yksi varhaiskasvatuksen lähtökohdista. Lähtökohtiin kuuluu kasvatustieteen rinnalla myös kokonaisvaltainen näkemys lapsen kehityksestä, kasvusta ja oppimisesta pedagogisten menetelmien ja laaja-alaisen tutkimuksen ja tiedon lisäksi. (Reunamo 2007, 101.)

Varhaiskasvatuksen toiminnassa toteutuu varhaiskasvatuslain mukaiset tavoitteet, kun lapsi saa päivähoitossa säännöllisesti monipuolista kasvatustoimintaa. Toiminta muodostuu erilaisista elämyksistä ja juhlista, taide-, kulttuuri-, kuvataide-, ilmaisutaitotuokiosta, musiikki-, liikunta-, tanssi-, kirjallisuus- ja mediakasvatuksesta. Sekä ohjattu, että vapaa leikki on myös tärkeä osa lapsen varhaiskasvatuspäivää. Päivän sisällön tulisi olla sellainen, että ulkoiluun, ruokailuun ja riittävään lepoon jää myös aikaa ja tilaa lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (Heinonen ym. 2016, 15.) Varhaiskasvattajan on

huolehdittava siitä, että päiväkodin toiminta on monipuolista. Monipuolisuudesta ei ole kuitenkaan hyötyä, ellei lapsi osallistu toimintaan monipuolisesti. (Kalliala 2012, 203-204.) Kasvattajan tulee olla ammattitaitoinen, osaava ja innostava saadakseen lapsi osallistumaan.

Lapsi oppii asioita vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa, ei tyhjiössä itsekseen. Vaikka monet kehitykselliset muutokset kehittyvät lapsen kypsyminen myötä, on kehityksellisesti keskeisin ikä kuitenkin ennen kouluikää. (Kalliala 2012, 245.)

Varhaiskasvatus päivähoidossa on hoito- ja kasvatustyötä kodin rinnalla; yhteistyötä kasvattajien ja lapsen huoltajien välillä. Yhteistyö sisältää kaikenlaisen vuorovaikutuksen sekä toiminnan lapsen huoltajien ja kasvattajien välillä. Päivähoidon kasvattajat ovat vastuussa päivähoiton aikana tapahtuvasta kasvatuksesta, vaikkakin lapsen vanhemmat ovat pääosin vastuussa lapsensa kokonaiskasvatuksesta. Kasvattajien ja lapsen huoltajien välinen yhteistyö antaa tukea myös kotikasvatukseen. Päivähoidon kasvattajat käyvät tavoitteellista keskustelua lapsen huoltajien kanssa kasvatuseriaateista, arvoista sekä kulttuurista ja näin ollen toteuttavat lapsen kasvatusta yhteistyössä huoltajien kanssa. Toki sujuvasta yhteistyöstä riippumatta päivähoitopaikan ja huoltajien arvot tai kasvatuseriaatteet eivät aina kohtaa toisiaan. Siksi huoltajilla onkin vapaus valita sopiva päivähoitopaikka lapselle. Päivähoitopaikasta riippumatta kasvatus päivähoidossa toteutetaan kuitenkin aina lapsen edun mukaisesti. (Koivunen 2009, 151.)

3.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset perusteet ja varhaiskasvatuslaki ohjaavat käytännössä Suomessa järjestettävää varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuslaki, joka ennen on tunnettu nimillä päivähoitolaki ja laki lasten päivähoidosta Suomessa on asetettu alun perin vuonna 1973. Tätä lakia on muutettu ja uudistettu vuosien saatossa moneen otteeseen varhaiskasvatuksen uudistuessa ja muuttuessa. Laki määrittelee, että jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen ja edellyttää siten, että päivähoiton tehtävänä on tukea kotia lapsen kasvatuksessa. (Halme & Vataja 2011, 9.) Lapsen oikeuksia varhaiskasvatuksessa turvaa myös YK:n (Yhdistyneet kansakunnat) laatima lapsen oikeuksien sopimus, jonka keskeisin arvo on lapsen ihmisarvo. Sopimuksessa edellytetään lapsen syrjintäkieltoa, tasa-arvoista kohtelua, lapsen oikeutta elämään, lapsen

etua ja oikeutta täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. (Reunamo 2007,102.)

Varhaiskasvatuksen arvopohja Suomessa perustuu kansallisten säädösten ja lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi muihin varhaiskasvatusta ohjaaviin asiakirjoihin, joista tunnetuin on varhaiskasvatussuunnitelma. (em. 102). Valtakunnallinen vasu on koko maassa toteutettavan varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehittämisen työväline. Vasun tavoitteena on yhdenvertaistaa varhaiskasvatuksen toteuttamista valtakunnallisesti. Vasun linjauksiin on sisällytetty varhaiskasvatuksen keskeisimmät periaatteet, arvot ja kehittämisen painopisteet. Vasun mukaan varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestä-mää ja valvomaan lapsen eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatusta vuorovaikutukselli-sesti. Vasun mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää ja tukea lapsen tasa-painoista ja täysipainoista kehitystä, kasvua ja oppimista. (Reunamo 2007, 101.)

Taulukko 2. Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavat asiakirjat. (mukaillen Alaranta 2017, 165-166; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8-11).

Lapsen oikeuksien sopimus	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lasten ihmisoikeuksia koskeva sopimus ➤ Tärkeimpänä tavoitteena taata kaikille lapsille perusoikeudet; terveys, koulutus, tasa-arvo ja turva
Lait ja asetukset	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Laki lasten päivähoidosta ➤ Varhaiskasvatuslaki (uuden varhaiskasvatuslain ensimmäinen osio tuli voimaan 1.8.2016) ➤ Lastensuojelulaki ➤ Perusopetuslaki ➤ Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta
Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys ➤ Perusteiden mukaan laaditaan paikalliset ja lasten vasut
Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä paikallinen suomenkielisen esiopetuksen kuntakohtainen osio 2011	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Laaditaan valtakunnallisten vasun perusteiden pohjalta ➤ Tarkentaa valtakunnallisia perusteita ➤ Määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti ➤ Laaditaan yhteistyössä paikallisten opetus-, sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sekä Kasvun ja oppimisen seuranta (esiopetuksessa)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lähtökohtana lapsen etu ja tarpeet ➤ Laaditaan jokaiselle lapselle erikseen ➤ Kasvattaja laatii yhteistyössä huoltajan kanssa
Kunnan tai kaupungin strateginen palvelusopimus ja operatiivinen palvelutuotosopimus	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sopimus, jolla sovitaan palvelutoiminnan laajuudesta, resursseista sekä toiminnan kehittämisestä ➤ Pääprosessia edustaa palvelujohtaja ja tulosaluejohtaja

4 KATSOMUSKASVATUS

4.1 Mitä on katsomuskasvatus

Päivähoidon tarkoitus 1930-luvulla oli antaa kasvatuksellista tukea vanhemmille, joiden katsottiin selviytyvän kasvatustehtävistä heikosti. Lastensuojelulaki, joka asetettiin vuonna 1936 tavoitteenaan edistää lasten päivähoitoa, velvoitti kunnat ylläpitämään päiväkotia. Päivähoidon lähtökohtana oli, että lapset saavat yhteiskunnan järjestämänä kotikasvatusta tukevaa toimintaa, joka sisälsi leikin ja kotitöiden vuorottelua, tutustumista luontoon sekä uskonnollista kasvatusta, joka ajan hengen mukaan tarkoitti kristillisten arvojen juurruttamista lapsiin. Päivähoidon kasvatuksessa painotettiin lapsen omatoimisuutta erilaisten tehtävien suorittamisessa, mutta myös toisiin lapsiin kohdistuvaa auttavaista mieltä. (Salminen 2001, 13.) Varhaiskasvatuksen yksikulttuuristen perinteiden ja toimintatapojen tulisikin muuttua alati moninaistuvassa yhteiskunnassa niin, että ne sopivat monikulttuuriseen ympäristöön. (Halme & Vataja 2011, 99). Myös siksi erilaisten katsomusten myönteinen huomioiminen ja niistä puhuminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatustyötä, koska yhteiskunta muuttuu yhä enemmän ja enemmän moniarvoisemmaksi ja monikulttuurisemmaksi. (Ubani ym. 2010, 150).

Varhaiskasvatuksen varsinainen uskontokasvatus on sittemmin muuttunut katsomuskasvatukseksi. Katsomuskasvatuksen tarkoituksena on perehdyttää lasta eri katsomusten maailmaan, johon kuuluu uskonnolliset ja muut katsomukset sekä uskonottomuus. Katsomuskasvatuksen tavoitteena on tutustuttaa lapsi päiväkotiryhmän muiden lasten katsomuksiin. Katsomuskasvatukseen kuuluu uskonnollisten katsomusten lisäksi erilaisten kokemusten, elämyksien, arvojen ja asenteiden pohdintaa ja käsittelyä. (Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 31-32.) Ubani ym. (2010, 135) toteavat, että katsomuskasvatuksella vahvistetaan uskontodialogia, jolla pyritään siihen, että ymmärrettäisiin ja kunnioitettaisiin erilaisia uskontoja oman uskontonsa lisäksi.

Voimassa olevien asiakirjojen mukaan varhaiskasvatukseen on sisällytettävä katsomuskasvatusta, koska jokaisella lapsella on oikeus omaan uskontoon ja katsomukseen yhdenvertaisesti. Katsomuskasvatuksen tulee sisältää kaikki uskonnot ja katsomukset, joita päivähoiton lapsiryhmässä on edustettuina, uskonottomuutta unohtamatta.

Katsomuskasvatuksen tavoitteena on osaltaan opettaa myös eri uskomusten ja katsomusten välistä vuorovaikutusta. (Ubani ym. 2010, 135.) Uskontojen ja katsomusten ymmärtämisellä pyritään oppimaan toisten uskontojen ja katsomusten ainutlaatuisuutta ja kunnioittamaan niitä. Tällöin lapsi oppii näkemään eri uskontojen ja katsomusten mahdollisuudet täydentää toinen toisiaan. Suomalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa korostuvat yhä kristilliset perinteet. Kulttuuriset ja uskonnolliset perinteet luovat lapselle ymmärryksen minäkuvaan, itsetuntoon ja omiin juuriin, minkä vuoksi voidaankin todeta, että katsomuskasvatus on osa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 31-32.) Halme ja Vataja (2011, 9) muistuttavatkin, että Suomen perustuslain mukaan myös maahanmuuttajalapsella on oikeus omaan kulttuuriinsa ja uskontoonsa ja niiden tuntemusta on tuettava.

Päivähoidossa lapsen yleissivistystä kartutetaan perehdyttämällä ja tutustuttamalla häntä hänen lähellään olevien uskontojen ja katsomusten tapoihin ja käytäntöihin. Myös uskonottomuus on muiden joukossa katsomus, jota tulee tarkastella lapsiryhmän kanssa. Tutustumisen kohteena ovat erimerkiksi erilaiset uskonnolliset juhlat, miten ja miksi niitä vietetään. Lapset tarvitsevat ympärillään vaikuttavista tavoista tietoa, miten uskoa ja ajatella. (Ubani ym. 2010, 135.)

4.2 Katsomuskasvatus lapsen kasvua ja kehitystä tukemassa

Varhaiskasvatusta pidetään tärkeänä lasten elämänlaadun kannalta, koska päiväkotia on osallisuuden ja vertaisuuden paikka, missä lapsi nähdään ja tulee kuulluksi. Se, että lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen on myös lapsen sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen kannalta merkittävää. (Heinonen ym. 2016, 213.) Lasten sosiaalisten-, vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen sekä kulttuurisen osaamisen edistäminen on yksi varhaiskasvatuksen päätehtävistä. Lapsi tarvitsee näitä taitoja kasvaessaan moninaiseen maailmaan, jossa on eri kulttuureja, kieliä ja katsomuksia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 22-23.) Jokaisella on oma kansallinen kulttuurinsa, joka sisältää erilaisia tapoja ja perinteitä, jotka tuntuvat usein omalla kohdalla itsestään selviltä. Yhdessä lasten kanssa on hyvä tutustua erilaisuuteen ja vieraalta tuntuviin tapoihin, perinteisiin, kieliin ja katsomuksiin, jotta nämä teemat eivät käsittelemättöminä johda negatiiviseen vuorovaikutukseen, kuten kiusaamiseen tai torjuntaan. Avoimuus ja asioihin tutustuminen mahdollistaa lapsen hyväksymään aidosti erilaisuutta ja vieraalta tuntuvat asiat, kuten erilaiset kulttuuriset ja katsomukselliset tavat, erilaiset kielet ja ihmisten

erivärisen ihon. (Ahonen 2017, 50-52.) Lapsen identiteetin kehityksen kannalta on tärkeää, että lapsi tuntee oman taustansa, niin kulttuurisen kuin katsomuksellisen. Siksi monikulttuurisessa kasvuympäristössä oman taustan tuntemisen tärkeys korostuu. (Ubanin ym. 2010, 134-135.) Halme ja Vataja (2011, 43) korostavat, että myös suomalainen lapsi muiden joukossa opettelee kansalaistaitoja. Monikulttuurisessa päiväkodissa tavoitteena on tarjota lapselle erilaisia kulttuurisia kokemuksia ja tukea lasta itseyttämyksen saavuttamisessa. Tarkoituksena on opetella poistamaan ennakkoluuloja sekä stereotypioita ja näin ollen vähentää rasismia ja diskriminaatiota. (Halme & Vataja 2011, 43.)

Reinan (2016, 100) mukaan katsomuskasvatus on välttämätöntä, koska lapsi elää keskellä moninaista todellisuutta, jossa erilaiset uskonnot sekä katsomukset arvoineen ja elämäntapoineen näkyvät ja kohtaavat. Jotta lapsi voisi oppia ymmärtämään erilaisia uskontoja ja katsomuksia, sekä niiden rinnakkaiseloja, täytyy jonkun sitä hänelle opettaa. Siksi katsomuskasvatus on tärkeä osa varhaiskasvatusta. Reina (2016, 100) korostaa katsomuskasvatuksen tärkeyttä, koska monikulttuurisuus lisääntyy ja tulee näkyvämmäksi kasvuympäristössä, jonka keskellä lapsi elää. Katsomuskasvatuksen kautta lapsi oppii ymmärtämään ja kunnioittamaan erilaisia katsomuksia ja uskontoja sekä niihin liittyviä elämäntapoja ja arvoja. Myös Ubanin ym. (2010, 134-135) mukaan katsomuskasvatuksen tärkeä tehtävä on kasvattaa lapsi ymmärtämään erilaisuutta ja tarjota lapselle kommunikaatiovalmiuksia, kun tämä kohtaa erilaisten uskonnollisten taustojen omaavia ihmisiä.

Uskonnoissa ja katsomuksissa on usein keskeisinä arvoina ihmisyyden ydinarvot sekä yhtenäiset moraalikäsitteet. Ubanin ym. (2010, 162) mukaan uskonnoissa ja hengellisyydessä onkin monia hyödyllisiä osa-alueita, jotka tukevat lapsen mielenterveyden kehitystä. Lapsi tarvitsee läheisyyttä ja turvallisuutta, toistuvia rutiineja sekä terveellisiä elämäntapoja kehittyäkseen hyvinvoivaksi ihmiseksi. Selkeä elämäntarkoitus tukee tätä kokonaisvaltaista kasvua. (Ubanin ym. 2010, 162). Kokkonen (2008, 74) puolestaan uskoo, että lapsi on lähtökohtaisesti uskonnollinen ja hengellinen, koska lapsi luonnostaan miettii maailmankaikkeutta, elämän tarkoitusta sekä kuolemaa. Katsomuskasvatuksen avulla lapsen kanssa voidaan yhdessä miettiä näitä lasta mietityttäviä kysymyksiä ja tutustua erilaisiin katsomuksiin ja kertomuksiin, joiden avulla lapsi voi itse oivaltaa vastauksen.

Erilaiset juhlapyhät, niihin liittyvät rituaalit ja valmistautuminen ovat erityisiä lapselle. Nämä tapahtumat erottuvat lapselle tavallisesta arjesta ja niiden avulla lapsi alkaa myös pikkuhiljaa hahmottamaan aikaa. (Ubanin ym.2010, 163.) Reunamon (2007, 78) mukaan pienen lapsen tietorakenne on vielä kehittymässä ja siksi lapsi ei osaa hahmottaa kokonaisuutta eikä osia, vaan ottaa vaikutteita häntä ympäröivistä kokemuksista avoimin mielin.

4.3 Katsomuskasvatuksen toteuttaminen päivähoitossa

Varhaiskasvatuspalvelut välittävät toiminnallaan arvoja, joihin kuuluu muun muassa eettinen kasvatus. Tästä syystä myös monikulttuurisuuskasvatukseen tulee kuulua ja näkyä päivähoiton toiminnassa. (Halme & Vataja 2011, 98.) Maahanmuuttajataustaisten perheiden lasten määrä päivähoitossa lisääntyy jatkuvasti. Tämä asettaa haasteita päivähoiton kasvattajille, koska kasvattajien tulisi tasavertaisesti toteuttaa päivähoiton toimintaa siten, että lasten perustarpeiden lisäksi jokaisen lapsen synnyinmaan kulttuuri tulee ottaa huomioon. (Koivunen 2009, 186.)

Kasvattajat tekevät tiivistä yhteistyötä lasten huoltajien kanssa ja yhteistyössä tulisi toimia lapsen ja huoltajien taustaa, arvoja sekä katsomuksia kunnioittaen ja kuullen. Tämä kokonaisvaltaisuus saattaa olla kasvattajille vaativaa, koska myös heidän omat arvonsa tihkuvat heistä, olipa se haluttua tai ei. Kasvattajien tulisikin rohkeasti kysyä ja vastata rehellisesti kysymyksiin, jotka liittyvät eri uskontoihin ja kulttuureihin, asenteisiin sekä lasten, että aikuisten tasapuoliseen, asialliseen ja kunnioittavaan kohteluun. (Kalliala 2012, 229.) Lapsen aloittaessa päivähoiton, kasvattaja käy huoltajien kanssa alkukeskustelun ja he laativat yhdessä lapselle varhaiskasvatussuunnitelman. Alkukeskustelun ja lapsen vasun tekemisen lomassa kasvattajat keskustelevat huoltajien kanssa perheen yksilöllisyyttä kunnioittaen perheen arvoista, kulttuurista sekä katsomuksista ja siitä, miten nämä voisi ottaa huomioon lapsen päivähoitossa. (Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 38.) Päivähoiton kulttuurinen ympäristö tulisikin rakentaa siten, että se antaisi tilaa lapsen yksilöllisille ominaisuuksille. (Koivunen 2009, 186).

Ubanin ym. (2010, 44-45) mukaan lapsella ei ole erikseen kysymyksiä liittyen eettisyyteen tai uskonnollisuuteen, vaan hän kokee maailman kokonaisvaltaisesti ja kokonaisuutena. Kuitenkin näitä kysymyksiä tulee vastaan lasten kanssa. Lapsia tuleekin rohkaista elämäkysymysten pohdintaan ja antaa myös tilaa ihmettelylle. Tämä auttaa

osaltaan lapsen identiteetin ja moraalien kehittymistä. Päiväkodin tulisi luoda turvallinen, kannustava ja hyväksyvä ilmapiiri, jossa voidaan käsitellä tilanteita ja tapahtumia, jotka sisältyvät lasten jokapäiväiseen elämään. Näin lasten kanssa voidaan yhdessä tarkastella oikeaa ja väärää, hyvää ja pahaa sekä totuutta ja valheita eettisen ajattelun näkökulmasta. (Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 38.)

Päiväkodin toiminnan keskeisen osan muodostavat leikki, oppiminen ja perustoiminnot sekä näiden lisäksi myös kohokohdat, kuten retket ja juhlat. (Helenius & Korhonen 2008, 67). Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (2017, 38) mukaan myös Turun varhaiskasvatuksessa huomioidaan nykykäytäntöjen taustalla olevia perinteitä ja tapoja, joita ovat esimerkiksi vuodenvieroksi liittyvät juhlat, merkkipäivät sekä ajankohdittaiset tapahtumat. Myös lapsiryhmän eri kulttuurien ja katsomusten mukaiset tavat, perinteet, juhlat ja merkitykselliset päivät otetaan päiväkodissa tutustumisen kohteeksi. Päiväkodin toimintaa suunniteltaessa myös lapsia voidaan osallistaa toiminnan suunnitteluun ottamalla huomioon heidän toiveitaan ja ajatuksiaan, mutta ensisijaisesti toiminta suunnitellaan koko lapsiryhmän sekä yksittäisten lasten tarpeiden ja tavoitteiden mukaan. Erilaiset toiminnot tuottavat vuorovaikutusta aikuisen ja lapsen välille ja lasten kesken. (Helenius & Korhonen 2008, 67).

Ei voida olettaa, että lapsi jaksaa saatiikka pystyy istumaan paikoillaan koululaisen tavoin kuuntelemaan teoriaa opittavasta asiasta ja näin oppia ja omaksua tietoa. Lapselle luonteva tapa oppia asioita tapahtuu toiminnan sekä luovuutta ja osallisuutta edistävien työtapojen kautta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 38). Päiväkodin arkeen voidaan ottaa mukaan katsomuskasvatusta monin erilaisin tavoin. Toiminnassa voidaan käyttää erilaisia satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä, vierailijoita sekä vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. (Helenius & Lumelahti 2018, 93).

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Kehittämissyö

Ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystoiminnan tavoitteena on tukea alueellisia, paikallisia ja yrityskeitaisia kehittämishankkeita. Tutkimus- ja kehitystoiminnan avulla voidaan vaikuttaa työelämän ammattikäytäntöjen kehittämiseen ja uusien innovaatioiden syntyyn. (Vanhanen-Nuutinen & Lambert 2005, 181.) Kehittämissyö perustuu yhteistoimintaan hankkeen tilaajaorganisaation kanssa. Kehittämissyö on sosiaalinen prosessi, joka edellyttää ihmisten keskeistä vuorovaikutusta sekä aktiivista osallistumista. (Toikko & Rantanen 2009, 89).

Toiminnallisen kehittämistyön tavoitteena on pystyä tekemään ammatillisessa mielessä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjeistämistä tai järjestämistä. Alasta riippuen se voi olla ohje, ohjeistus tai vaikka opastus, esimerkiksi perehdyttämisyopas. Tuotoksena kehittämistyöstä voi syntyä kohderyhmästä riippuen kirja, kansio, vihko tai opas. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Oman kehittämishankkeen tuotoksena syntyi katsomuskasvatusopas, joka antaa tietoa katsomuskasvatuksesta varhaiskasvatuksessa ja sen lisäksi tietoa pääuskonnoista ja uskonottomuudesta. Opas antaa myös työkaluja ja menetelmiä katsomuskasvatuksen sisällön käyttöön päiväkodin arjessa.

Vanhanen-Nuutisen ja Lambertin (2005, 63) mukaan toiminnallisen työn raporttiosuuden kannalta tärkeää on varsinainen tuotos, kuten opas. Vaikka itse tuotos on tärkein, sen viestiminen vaatii usein keinokseen tai rinnalleen raportoitavan tekstin, joka tässä yhteydessä on tämä opinnäytetyöraportti.

5.2 Kehittämissyön menetelmät

Tuomen ja Sarajärven (2018, 83) mukaan yleisimpinä aineistonkeruumenetelminä käytössä ovat kyselyt, haastattelut sekä havainnointi, joita käytetään laadullista tutkimusta tehdessä. Nämä menetelmät ovat päteviä myös muunlaisia tutkimuksia tehdessä ja niitä voi käyttää joko erikseen tai eri tavalla yhdistettyinä. Kehittämissyöni menetelmiksi valikoitui kysely sekä dialogi. Menetelmien avulla keräsin tietoa tuotosta, eli katsomuskasvatusopasta varten.

Valitsin toiseksi menetelmäksi kyselyn, koska se mahdollisti kartoittamaan työyhteisön sen hetkistä näkemystä katsomuskasvatuksen tärkeydestä ja sen kehittämisen tarpeesta. Kyselyn avulla pystyin myös keräämään anonyymisti mahdollisia kehittämisideoita kasvatushenkilökunnalta. Kyselyn (liite 2.) avulla keräsin tietoa hoitohenkilökunnan tarpeista ja toiveista katsomuskasvatukseen liittyen. Kysely on hyvin yksinkertainen, mutta hyväksi todettu aineistonkeruumenetelmä, kun haluaa tietää mitä ihmiset ajattelevat on järkevintä kysyä asiaa heiltä. (Tuomi & Sarajärvi. 2018, 84).

Kapeassa merkityksessä keskustelusta voidaan käyttää termiä dialogi. (Mönkkönen 2007, 86). Dialogi eroaa kuitenkin keskustelusta sillä, että dialogi on tasavertaista ajatustenvaihtoa, jossa kumpikaan osapuoli ei hallitse keskustelua. Vastavuoroisuus on yksi dialogisuuden rakentava osa. (Mönkkönen 2007, 87). Mönkkösen (2007, 88-89) mukaan dialogisuus ei ole vain keskustelua, jossa toinen kuuntelee toisen puhuessa, vaan hän vertaa dialogisuutta kommunikoivaan suhteeseen. Dialogin tavoitteena on luoda yhteinen ymmärrys käsiteltävästä asiasta, joten dialogi tuntui sopivalta kehittämistyön menetelmältä.

Kehittämistyöni raportti- ja tuotososuudessa olen käyttänyt viimeisimpiä tutkittuun tietoon perustuvia kotimaisia kirjallisuuslähteitä. Eri tietokantojen ja lähteiden sisältämä yhdenmukainen tieto ja teoria lisäävät luotettavuutta. Oppaan tekemisessä käytin uusinta mahdollista tietoa pääuskonnoista ja uskonnottomuudesta. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007, 24) mukaan opinnäytetyötä tehtäessä annetaan lähteinä käytetyille muiden tutkijoiden töille niille kuuluva arvo ja kunnioitus. Tämän ohjenuoran olen pitänyt mielessäni raporttia tehdessäni.

5.3 Kyselystä ja dialogista koottua

Kysely sisälsi kysymyksiä kasvatuskatsomuksen tarpeellisuudesta ja tärkeydestä peilaten kasvatushenkilöstön henkilökohtaista kiinnostusta katsomuskasvatukseen sekä katsomuskasvatuksen kehittämiseen heidän yksikössään. Kysely mahdollisti myös hahmottamaan yksikön katsomuskasvatuksen kehittämisen tarpeita, kun peilasi vastauksia työntekijän työkokemukseen ja koulutustaustaan. Kyselyssä tiedustelin myös lapsiryhmissä olevia uskontoryhmiä. Päivähoitoyksiköllä ei ole lupaa kerätä tietoa lasten uskontoryhmään kuulumisesta, mutta lasten vanhempien kertoman perusteella kasvattajilla on tietoa lasten eri uskontoryhmiin kuulumisesta.

Kyselyn suoritin kirjallisena kyselynä 23.2 - 9.3.2017 välisenä aikana. Toimitin kyselylomakkeet saatekirjeen ja vastauslaatikon kera päivähoitoyksikön taukotilaan. Vaikka vastausaikaa oli kaksi viikkoa ja kyselystä oli henkilökuntaa tiedotettu etukäteen, vastasi kyselyyn vain viisi henkilöä 24 henkilöstä. Validiteetiltaan kyselyn tuloksia ei voida pitää kovinkaan hyvänä, koska koko työyhteisön osalta otos ei ollut kattava. Tavoitteenani oli tavoittaa kyselyn avulla jokainen kasvatushenkilöstöön kuuluva, joten tavoitteeni vastausmäärä jäi vajaaksi. Kyselyn sijaan henkilökohtaiset haastattelut olisivat tässä tapauksessa toimineet paremmin, mutta aikataulullisesti se olisi ollut haastavaa.

Kyselyyn osallistui ammattiryhmältään 3 lastentarhanopettajaa sekä 2 lastenhoitajaa. Työkokemusta vastaajilla oli vaihtelevasti 1-3 vuoden, 5-10 vuoden sekä yli 10 vuoden ajalta. Kolme viidestä kyselyyn vastanneesta koki katsomuskasvatuksen jonkin verran tärkeäksi ja kaksi viidestä koki sen tärkeäksi. Kolme viidestä vastaajasta oli kokenut vastausten perustella tarvitsevansa tai toivovansa enemmän tietoa ja työkaluja katsomuskasvatukseen liittyen. Kyselylomakkeen lopussa tiedustelin avoimella kysymyksellä, minkälaista tietoa, menetelmiä ja työkaluja henkilökunta kokee tarvitsevansa tai toivovansa katsomuskasvatukseen liittyen. Kyselyn vastauksissa oli seuraavanlaisia kehittämistoiveita:

” Ideoita, mitä voi esim. tehdä niiden lasten kanssa, jotka eivät mene kirkkoon ja ideoita minkälaisia tuokioita (kielellisesti helppoja) voisi pitää eri uskontoihin liittyen.”

” Kalenteri, jossa olisi eri maiden juhlat merkattuna.”

” Konkreettisia tuokioita esim. mitä Islam on? Mitä Kristinusko on? Mitä uskonnottoisuus on?”

” Esim. ideoita toimintaan, kirjallisuutta, leikkejä ja lauluja.”

Dialogia kävin pääsääntöisesti tässä raportissa asiantuntijaksi kutsutun lastentarhanopettajan kanssa. Sovimme etukäteen sähköpostin välityksellä kaksi tapaamista, jotka tapahtuivat päivähoitoyksikön tiloissa. Dialogissa käytiin läpi katsomuskasvatuksen sen hetkistä tilaa päivähoitoyksikössä, henkilökunnan osaamista ja kiinnostusta teemaan sekä käytössä olevia menetelmiä ja niiden kehittämistarvetta. Dialogia käytiin myös päivähoitoyksikön vasun päivityspalaverissa, johon osallistui asiantuntijan lisäksi myös muuta kasvatushenkilökuntaa sekä niin sanotuissa kahvihuonekeskusteluissa hoitohenkilöstön kanssa. Dialogin tavoitteena oli suunnitella, ideoida ja kehittää katsomus-

kasvatusta Halisten päivähoitoyksikössä. Dialogitapaamisissa kirjasin itselleni muistiinpanoja myöhempää käyttöä varten. Muistiinpanot ovat lähinnä ranskalaisin viivoin kirjattuja teemoja ja asioita, joista kävimme keskustelua sekä ideoita, joita tapaamisissa syntyi. Dialogin perusteella havaittiin, että yksikön katsomuskasvatus pohjautuu paljon suomalaisen ja kristillisen kulttuurin perinteisiin, kuten pääsiäis- ja joulukirkossa käyn-teihin, mutta muut uskonnot eivät juurikaan ole näkyvissä opetustilanteissa. Eri uskonnot ja kulttuurit ovat näkyvissä lähinnä monikulttuurisen päivähoitoympäristön arjessa, kuten ruokailutilanteissa, joissa muslimilapset syövät omien kulttuuri- ja uskontooppiensa mukaisesti haarukka oikeassa kädessä ja lähinnä kasvispainotteista ruokaa. Pohdinnan aiheena olikin, että miten saada henkilökunta motivoitumaan katsomuskasvatuksen sisällön laajentamiseen ja sen tuomiseen käytännön opetukseen.

5.4 Kehittämistyön eteneminen ja aikataulu

Aloitin opinnäytetyöprosessin maaliskuussa 2017. Opinnäytetyösuunnitelman korjattu versio valmistui helmikuussa 2018 ja hyväksytyn suunnitelman jälkeen allekirjoitimme toimeksiantosopimuksen sekä tutkimusluvan Halisten päivähoitoyksikön johtajan kanssa. Mikäli tutkimus koskee useaa päiväkotia, tutkimusluvasta päättää palvelualuejohtaja. (Turku 2018d). Koska opinnäytetyöni koskee vain yhtä päiväkotia, päivähoitoyksikön johtaja sai myöntää minulle tutkimusluvan. Sain alustavasti suullisen tutkimusluvan päivähoitoyksikön johtajalta, joka mahdollisti minun käyttää Halisten päivähoitoyksikön nimeä työni suunnitelmassa sekä sain luvan toteuttaa kyselyn päivähoitoyksikön työntekijöille ennen suunnitelman varsinaista hyväksymistä. Virallista tutkimuslupaa varten anoin tutkimuslupaa lomakkeen avulla, jonka päivähoitoyksikön johtaja allekirjoitti.

Kevään 2018 aikana pidimme dialogi tapaamisia Halisten päivähoitoyksikön asiantuntijan kanssa oppaan sisällön suunnittelun ja sisällön tarpeen merkeissä. Näistä tapaamisista sovin etukäteen sähköpostitse päivähoitoyksikön yhteyshenkilöni, kanssa. Yhteyshenkilöni Halisten päivähoitoyksikössä, joka toimi tässä kehittämishankkeessa asiantuntijana on sosionomikoulutuksen omaava Lastentarhanopettaja, joka toimii myös Halisten päivähoitoyksikön toisena vasuvastaavana.

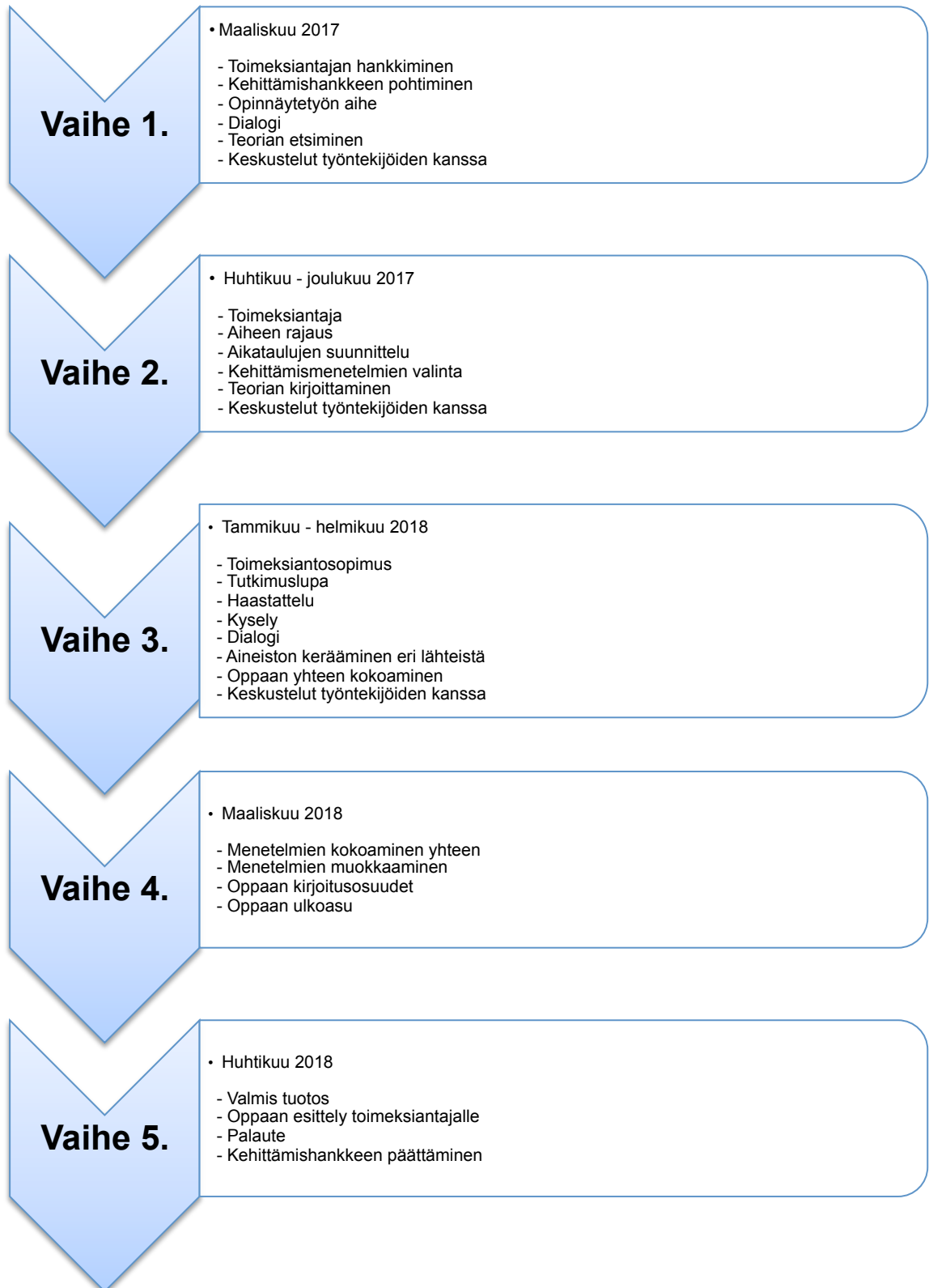
Toimitin tekemäni kyselylomakkeen saatekirjeineen (liitteet 1. Ja 2.) Halisten päivähoitoyksikön kasvatushenkilökunnalle helmikuussa 2018. Kyselylomakkeet jätin sovitusti näkyvälle paikalle päivähoitoyksikön kahvihuoneen pöydälle palautuslaatikon kera.

Tiedotin kyselystä ja kyselyn keruutavasta päivähoitoyksikön johtajaa sekä yhteyshenkilöäni, jotka tiedottivat asian eteenpäin päivähoitoyksikön henkilökunnalle heidän viikopalaverissaan. Vastausaikaa kyselyn palauttamiseen oli kaksi viikkoa, 9.3.2018 asti, jolloin kävin keräämässä vastaukset pois.

Helmikuussa 2018 aloitin varsinaisesti katsomuskasvatusoppaan tekemisen. Tiedonkeruuta opasta varten olin kuitenkin tehnyt jo pidemmän aikaa tätä ennen. Lopullisen muotonsa ja ulkoasunsa opas sai suunnitelman mukaisesti huhtikuussa 2018. Tietoperustan keruun ja työstämisen aloitin vuoden 2017 aikana ja se täydentyi jatkuvasti. Keväällä 2018 hion ja viimeistelin kehittämistyöni tuotoksen lopulliseen muotoonsa. Käytin tähän viimeiseen vaiheeseen riittävästi aikaa, jotta tulos olisi paras mahdollinen.

Oppaan valmiiksi saatuani otin yhteyttä päivähoitoyksikön johtajaan ja tiedustelin sopivaa oppaan esittämisajankohtaa henkilökunnalle. Olimme jo aiemmin sopineet, että voin tehdä opasta myös päivähoitoyksikön tiloissa, joten tulostin oppaan sisällön päivähoitoyksikön laitteilla. Päivähoitoyksikön henkilökunnalla on keskiviikkoisin työkokous, jollaisessa kävin 11.4.2018 esittelemässä oppaan henkilökunnalle ja keräsin siitä esittelyn jälkeen pienimuotoisen palautteen. Palautelomake oli laatimani hymynaama - palaute, jossa toivoin palautetta kansion ulkoasusta, sisällöstä, menetelmistä ja kokonaisuudesta. Palautelomakkeen avulla tiedustelin päivähoitoyksikön henkilökunnalta onko oppaassa juuri heille hyödyllistä sekä tarpeellista tietoa, onko oppaan sisällössä jotakin ylimääräistä tai huonoa. Palautelomakkeessa oli myös vapaansanan osio. Palautelomakkeen jaoin kokoukseen osallistuneille ennen oppaan esittämistä, jotta palautteenantajat pystyivät samalla esittelyn aikana miettimään kohta kohdalta mitä mieltä ovat. Palautteet keräsin nimettömänä sen jälkeen, kun henkilökunta oli tutustunut oppaaseen rauhassa. Saamani palaute oli hyvää ja myös vapaan palautteen kenttään oli moni kirjoittanut ajatuksiaan ja antanut hyvää palautetta.

Kehittämistyön projektin lopetus tuli samalla, kun esittelin tekemäni katsomuskasvatusoppaan Halisten päivähoitoyksikön henkilökunnalle heidän työkokouksessaan. Jättäessäni oppaan päivähoitoyksikköön perehdytin heitä samalla sen käyttöön. Saralan (2000, 57) mukaan kehittämishankkeen päättäminen on tärkeää, koska lopetus mahdollistaa hankkeen oppimisen ja kokonaisuuden arvioinnin ja on lisäksi tärkeää sidosryhmälle.

Kuvio 1. Kehittämishankkeen prosessi.

5.5 Katsomuskasvatusoppaan esittely

Tekemäni katsomuskasvatusopas sisältää varhaiskasvatukseen kuuluvan katsomuskasvatuksen eri elementtejä (kuva 1.). Opas antaa yleistä tietoa pääuskonnoista sekä uskonottomuudesta. Näiden lisäksi kansiossa on kerrottu ja kuvitettu tarkemmin edellä mainittujen uskontojen tärkeimpiä symboleita, niiden merkitystä ja tarkoitusta sekä uskonnoissa näkyviä piirteitä kuten vaatetusta, ruokakulttuuria ja juhlia. Oppaaseen on koottu kahdeksan erilaista menetelmää, jotka on räätälöity ja suunniteltu nimenomaan Halisten päivähoitoyksikön käyttöön. Oppaan lopussa on ammattikirjallisuusvinkkejä henkilökunnalle sekä kirjallisuusvinkkejä, joihin voidaan yhdessä tutustua lasten kanssa.

Oppaassa esitellyt menetelmät ovat sisällöiltään, kestoiltaan ja toteuttamistavoiltaan erilaisia. Osa menetelmistä osallistaa lasten lisäksi myös lasten huoltajia. Osa menetelmistä on suunniteltu toteutettavaksi projektityöskentelynä koko päivähoitoyksikön kesken ja osa taas omassa lapsiryhmässä toteutettavaksi. Oppaassa olevat menetelmät täydentävät toinen toisiaan ja luovat siten edellytyksen toteuttaa katsomuskasvatusta kehittämistyöni tilaajan tarpeen mukaisesti. Konkreettisten menetelmien lisäksi menetelmät -osiossa on vinkkejä erilaisiin leikkeihin, satuhetkiin, musiikkituokioihin ja retkiin, jotka ovat sopivia katsomuskasvatuksen näkökulmasta. Oppaan menetelmät valikoituivat niin, että ne on helppoja ja edullisia toteuttaa, osallistavat sekä lapsia, että vanhempia ja niin, että ne ovat sisällöltään mielenkiintoisia ja mielekkäitä, jotta ne tulevat käyttöön päivähoitoyksikössä.

Opasta tehdessäni tutustuin laajalti ajankohtaiseen aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen sekä tietoon, jota löysin internetistä. Kuvitin kansiota erilaisilla kuvilla, joita löysin internetistä. Opasta tehdessäni keskityin kansion ulkoasuun, kuvitukseen, tekstiasuun, tekstin sisältöön ja helppolukuisuuteen. Opas on käytännössä mappikansio, jossa on sisällysluettelo ja asiasisällöt tulostettuina muovitaskuihin, jotta ne kestävät käyttöä. Kansiosta on helppo irrottaa haluamansa menetelmä tai tietopaketti käyttöön ja ottaa niistä kopio. Kansioon voi myös tarvittaessa lisätä ja liittää lisätietoa sekä uusia menetelmiä.

SISÄLTÖ

Katsomuskasvatus

Uskontoja

- Kristinusko
- Juutalaisuus
- Islam
- Hindulaisuus
- Buddhalaisuus
- Uskonottomuus

Symbolit

Uskonnollisia piirteitä

Juhlia

Menetelmiä käytäntöön

- Maailmanmatkaajanalle
- Kerrostalo / valokuvanäyttely
- Lukutuokio (Mennään jo naapuriin -kirja)
- Syödään yhdessä!
- Maailmanmatkaaja -viikko
- Kalenteri
- Vuosikello
- Maailmankartta
- Leikki, sadut, musiikki
- Muita vinkkejä

Kirjavinkkejä

Kuva 1. Katsomuskasvatusoppaan sisällysluettelo

6 POHDINTA JA LOPPUPÄÄTELMÄT

6.1 Tuotoksen arviointi

Keväällä 2017 Halisten päivähoitoyksikössä suorittamani työharjoittelun aikana tutustuin yksikön ympäristöön, kasvatushenkilökuntaan sekä asiakaskuntaan. Näiden 10 viikon aikana saamieni kokemusten perusteella tein päivähoitoyksikön kasvatushenkilökunnalle juuri heidän näköisensä ja heidän tarpeensa huomioon ottavan katsomuskasvatusoppaan. Oppaan tarkoitus on palvella sekä lapsia, että työntekijöitä.

Valmis Katsomuskasvatusopas Halisten päivähoitoyksikölle sisältää kahdeksan konkreettista menetelmää sekä tietoa pääuskonnoista ja uskonottomuudesta. Olen itse tyytyväinen oppaan sisältöön ja koen, että se on sellainen kuin Halisten päivähoitoyksikön työntekijät toivoivat. Toimeksiantajani oli tyytyväinen työn etenemiseen sekä tuotokseen, joka kehittämistyöstä syntyi. Saamani palautteen mukaan tekemäni katsomuskasvatusoppaan sisältöön on valittu olennaiset asiat sekä kivoja käytännön ideoita. Päivähoitoyksikön kasvatushenkilökunnan mukaan kansio tulee heillä varmasti käyttöön. Opas on työntekijöiltä keräämäni palautteen mukaan helppokäyttöinen, sisällöltään hyvä ja sitä on helppo käydä tutkailemassa. Saamani palaute oli sellaista mitä olin oppaalta tavoitellutkin. Oppaan käyttöönotosta ja menetelmien käytännön kokeiluista en valitettavasti aikataulullisista syistä ehtinyt saamaan palautetta ennen opinnäytetyöni palauttamista.

Koen, että opas vastaa sisällöltään henkilökunnan toiveita ja tarpeita katsomuskasvatukseen liittyen. Uskon, että oppaan avulla henkilökunta saa lisää tietoa katsomuskasvatuksesta, siihen liittyvistä katsomuksista ja uskonnoista sekä menetelmätietoutta aiheen käsittelyyn yhdessä lasten kanssa. Uskon oppaan menetelmien ja helppokäyttöisyyden myös motivoivan kasvattajia sen käyttöön. Oppaan sisältämien osallistavien ja projektiluontoisten menetelmien kautta tavoitteeni on myös edistää päivähoitoyksikön asiakkaiden kulttuurista tietämystä ja uskonkin sen toteutuvan.

Katsomuskasvatusopasta tehdessäni on ollut mielenkiintoista tutustua ja perehtyä syvemmin katsomuskasvatuksen merkitykseen ja tavoitteisiin. Laajan tiedonhaun kirjallisuuden kautta pääsin tutustumaan syvemmin eri uskontoihin, katsomuksiin ja uskonottomuuteen. On ollut mukava huomata, että ideoidessa työtä ja miettiessä aihetta on

ajatuksissa ollut juuri nimenomaan Halisten päivähoitoyksikkö asiakkaineen ja ympäristöineen, jolle oppaan todella olen tehnytkin. Toisinaan opasta tehdessä ja menetelmiä kehittäessä oli haastavaa miettiä ja rajata aihetta juuri lapsille sopivaksi, koska monissa uskonnoissa näkyvimmat piirteet tulevat ajankohtaiseksi vasta lasten kasvettua murrosikään. Tosin uskontoihin ja kulttuureihin liittyvä etiikka perinteineen näkyy ja on mukana jo pienestä pitäen.

6.2 Kehittämistyöskentelyn arviointi

Motivaationi kehittämishankkeessa on ollut hyvä ja sitä on edesauttanut se, että hankkeen aihe itsessään on mielenkiintoinen ja koen kehittämishankkeen tuotoksesta todella olevan hyötyä sen tilaajalle.

Toimeksiantaja ei määritellyt minulle aikataulua oppaan tekemiseen, vaan sain tehdä sitä omaan tahtiini. Pysin kuitenkin saamaan oppaan valmiiksi ja käyttöön mahdollisimman pian ja mielestäni saavutinkin tavoitteeni. Aikaa vievää oppaan tekemisessä oli tiedonkeruu, koska halusin toimia eettisesti oikein ja laatia oppaaseen laajalti totuudenmukaista tietoa. Aikataulullisesti haasteita loi myös sopivan ajan löytymisen tapaamisille yhdessä asiantuntijan kanssa. Tähän ongelmaan vaikuttivat molempien työvuorot, jotka eivät oikein kohdanneet niin, että pääsin työaikana päivähoitoyksikköön tapaamisiin, niin että asiantuntija pystyi irrottautumaan omista töistään. Sovittuihin tapaamisiin tuli myös sairastelujen vuoksi muutoksia. Aikataulullisesti olin alun perin suunnitellut tapaamisia pidettäväksi enemmän ja lyhyemmällä aikavälillä, mutta koen, että pidetyt kaksi tapaamista riittivät mainiosti prosessin etenemiseen.

Kehittämistyössäni käyttämäni dialogi oli mielestäni onnistunut ja toimiva menetelmä, jonka kautta koen saaneeni paljon tarpeellista tietoa ja ideoita kehittämistyöhöni. Kehittämistyöskentelyn ideana on yhdessä toimeksiantajan kanssa kehittää vuorovaikutuksellisesti työskentelyä ja koen, että dialogi menetelmänä on kehittämistyöskentelyyn loistava valinta. Toteuttamani kysely sen sijaan ei kohdallani toiminut toivotusti. Vastausprosentti jäi todella vajaaksi siitä mitä se olisi voinut olla. Jos saisin valita uudelleen, niin vaihtaisin käyttämäni menetelmistä kyselyn haastatteluihin, jotka tosin vaativat enemmän aikaa sekä haastattelijalta, että haastateltavilta. Kyselyyn vastanneiden vastauksista sain kuitenkin hyödyllistä tietoa siitä, mitä työntekijät toivoivat oppaan sisältävän ja mistä he kokivat tarvitsevänsä lisää tietämystä. Kyselyn vastaukset tukivat aja-

tuksiani oppaaseen suunnittelemastani sisällöstä ja motivoivat oppaan tekemisen jatkamista.

Kehittämistyön päättyessä oli mielekästä saada hyvää palautetta oppaan sisällöstä ja ulkoasusta sekä palautelomakkeen kautta, että suullisesti. Projektin lopetus toteutui luonnollisesti samalla, kun esittelin valmiin oppaan työntekijöille ja jätin oppaan heidän käyttöönsä. Itselleni jäi työskentelystä kaiken kaikkiaan miellyttävä olo.

6.3 Ammatillisen kasvun arviointi

Katsomuskasvatuksesta löytyy kirjallisuutta ja tietoa mielin määrin, sitä painotetaan vasussa, mutta silti katsomuskasvatus ei ole kovinkaan näkyvä varhaiskasvatuksen kentällä ja se koetaan vielä suhteellisen uutena asiana. Teorian kautta olen vahvistanut tietämystäni lapsen kehitystä tukevista osa-alueista ja kuinka katsomuskasvatus laajuudellaan vaikuttaa myös osaltaan lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Kehittämistyön aikana ja raporttia tehdessäni on minua monesti mietityttänyt se, että katsomuskasvatus on monille kasvattajille harmaa alue, joka ei oikein kiinnosta, siitä ei oikein tiedetä, eikä sitä oikein pidetä tarpeellisenakaan. Vaikka katsomuskasvatus on kulkenut vuosien varrella eri nimillä, on se kuitenkin lueteltu tärkeäksi osaksi varhaiskasvatusta jo vuosikymmeniä.

Koen kehittämistyöprosessin kokonaisuudessaan kestoltaan pitkäksi ja aika ajoin erittäin haastavaksi, mutta loppujen lopuksi onnistuneeksi prosessiksi. Haastavaa itselleni on ollut raporttiosuuden työstäminen, koska on tuntunut vaikealta esittää jo valmiiksi hyvin esitettyä asiaa uudelleen omin sanoin ja tehdä se vieläpä hyvin. Koen kuitenkin oppineeni tutkimusviestinnällistä kirjoittamista tämän prosessin avulla.

Itse kehittämistyöskentely vuorovaikutuksessa tilaajan kanssa sekä tuotoksen tekeminen on ollut minulle mielekästä, koska olen lapsen tavoin enemmänkin toiminnallinen kuin teoreettinen. Teoreettista tietämystäni prosessi on kuitenkin lisännyt, kun olen laajalti tutustunut ja perehtynyt sitä koskevaan kirjallisuuteen. Koen prosessin kehittäneen minua ammatillisesti, koska olen sen avulla tutustunut syvemmin varhaiskasvatukseen sisällöllisesti ja kasvattanut tietämystäni katsomuskasvatuksesta.

Toivon, että pääsen myös itse tulevaisuudessa käyttämään tekemääni opasta työvälineenä varhaiskasvatuksen parissa ja kehittämään sen sisältöä lisää.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alaranta, I. 2017. Lapsuus ei katoa koskaan. Turun lastentarhan tarina 1868-2018 – varhaiskasvatuksen kehitys osaksi nykyperhe-elämää ja koulutusjärjestelmää. Turku: Turun ammatti-instituutti.

Bergman, Anne 2018. Päiväkodin johtaja, Halisten päivähoitoyksikkö. Turku. Henkilökohtainen tiedonanto sähköpostilla 5.4.2018.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Heinonen, H.; Iivonen, E.; Korhonen, K.; Lahtinen, N.; Muuronen, K.; Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018 Varhaiskasvatus. Perusteita. Helsinki: BoD – Books on Demand.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus.

Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kokkonen, Jarmo 2008. Uskonnollisuus ja hengellisyys lapsen maailmassa. Helsinki: Lasten Keskus.

Liimola, A & Voutilainen, L. 1993. Lintupuistojen lapset: Reggio Emilian pedagogisesta ohjelmasta. Helsinki: VAPK-Kustannus.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Reina, R. 2016. Päiväkotityöhökoulusta mentorointiin – Yhteiskunnan varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksen mentorointi haastaa seurakuntien työntekijöitä edelleen. Teoksessa Valtonen, M. & Sutinen, P. (toim.) Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Tampere: Juvenes Print Oy. Viitattu 23.6.2018. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116389/Diak_Tyoelama_978-952-493-270-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Salminen, J. 2001. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus. Helsinki: Hakapaino.

Sarala, U. 2000. Toiveista totta. Työyhteisöjen kehittäminen käytännössä. Helsinki: Palmenia.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turku 2018a. Päivähoito Turussa. Viitattu 22.4.2018.
<https://www.turku.fi/paivahoito-ja-koulutus/paivahoito-ja-esiopetus/paivakodit-turussa/kunnalliset-paivahoitopaikat>

Turku 2018b. Varhaiskasvatus. Viitattu 27.6.2018.
<https://www.turku.fi/organisaatio/toimialat/sivistystoimiala/varhaiskasvatus>.

Turku 2018c. Monien kulttuurien Turku. Viitattu 4.7.2018.
<https://www.turku.fi/kulttuuri-ja-liikunta/kulttuuri/monien-kulttuurien-turku>

Turku 2018d. Tutkimuslupa. Viitattu 12.2.2018.
https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/tutkimuslupalomake_0.pdf

Turun alueprofiili 2011. Viitattu 22.4.2018.
https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//alueprofiili_2011.pdf

Turun kaupungin tilastollinen vuosikirja 2017. Tilastovuodet 2015/2016 63. vuosikerta. Viitattu 22.4.2018.
https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//tilastollinen_vuosikirja_2017_netti.pdf

Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Viitattu 27.4.2018.
https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//turun_varhaiskasvatussuunnitelma_150517.pdf

Ubani, M.; Kallioniemi, A. & Luodeslampi, J. 2010. Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Vanhanen-Nuutinen, L. & Lambert, P. 2005. Hankkeesta julkaisuksi. Kirjoittaminen ammattikorkeakoulun ja työelämän kehityshankkeissa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Varhaiskasvatuksen laatukäsikirja 2015. Viitattu 25.6.2018.
https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/laatukasikirja_20.3.2015.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. Oppaita 56. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 25.6.2018.
https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Saatekirje kyselyyn

Kyselylomake Halisten päivähoitoyksikön hoitohenkilökunnalle.

Olen sosionomiopiskelija Turun ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyönäni varhaiskasvatuksen avuksi katsomuskasvatus –oppaan.

Kehittämistyötäni varten kerään tietoa teiltä Halikon päivähoitoyksikön henkilökunnalta. Asiakaskyselyn toteutan lomakekyselynä, joka ei vie paljoa aikaa.

Kyselyssä kartoitan näkemystänne katsomuskasvatus -oppaan tarpeesta teille. Tämän kirjeen ohessa on vastauslomake, jonka pyydän täyttämään ja palauttamaan kahvihuoneessa olevaan vastauslaatikkoon 9.3.2018 mennessä. Toivon runsaasti vastauksia 😊

Ystävällisin terveisin Emilia Laine

Kysely

KYSELY

AMMATTIRYHMÄ?

Lastentarhanopettaja

Lastenhoitaja

Jokin muu, mikä?

TYÖKOKEMUS VARHAISKASVATUKSESSA?

0-1v.

1-3v.

3-5v.

5-10v.

Yli 10v.

MITÄ ERI USKONTOJA RYHMÄSSÄSI ON?

Kristinusko

Islam

Hindulaisuus

Buddhalaisuus

Juutalaisuus

Uskonnottomuus

Jokin muu, mikä?

ONKO KATSOMUSKASVATUS MIELESTÄSI TÄRKEÄÄ?

Kyllä

Ei

Jonkin verran

En osaa sanoa

TOIVOISITKO ENEMMÄN TIETOA, MENETELMIÄ JA TYÖKALUJA KATSOMUSKASVATUKSEEN LIITTYEN?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

JOS VASTASIT EDELLISEEN KYLLÄ, MINKÄLAISTA?